

MAX WEBER: TEÓRIA MODERNITY

FRANTIŠEK NOVOSÁD, Filozofický ústav SAV, Bratislava

NOVOSÁD, F.: Weber's Theory of Modernity
FILOZOFIA, 48, 1993, No. 8, p. 482

The subject of the paper is the role Weber plays in the history of the interpretations of modern western culture. Two basic Weber's approaches to the phenomenon are investigated: the first one is his enumeration of the most significant characteristics of modernity, and the second one is his analysis of the rationalization process, which on Weber's view is the process intrinsic to the modernity as such. Weber saw the modern culture as the rationalized one. It is just this concept of rationalization that is profoundly analyzed in the second part of the paper.

Dielo Maxa Webera je dnes predmetom naozaj už neprehľadného množstva interpretácií. Pokiaľ ide o množstvo interpretácií a komentárov, z mysliteľov 20. storočia mu môžu „konkurovať“ len M. Heidegger a L. Wittgenstein. A aj keď sa M. Weber vo všeobecnosti nepovažuje za filozofa par excellence – nakoniec, ani on sám seba za filozofa nepovažoval –, predsa len, pokiaľ jednou z úloh filozofa je analýza základných štruktúr ľudskej existencie a pokiaľ sa existenciálne dimenzie ľudského života uskutočňujú v médiu sociálneho a historického, je intelektuálny výkon Maxa Webera relevantný i pre filozofiu. Max Weber bezprostredne ovplyvnil dielo takých protikladných mysliteľov, ako boli Karl Jaspers a Gyorgy Lukács, a jeho idey sú neodmysliteľnou súčasťou dnešných úvah o podstate a smerovaní modernej kultúry.

Weberovo dielo je mimoriadne rozsiahle a členité. Zaoberal sa mnohými, zdanlivo temer nesúvisiacimi témami. Rovnako dôkladne skúmal premeny národnostného zloženia poľnohospodárskych robotníkov na východopruských veľkostatkoch i otázky sociológie náboženstva, práva a politiky, otázky metodológie sociálnych vied. Weberovo dielo je také diferencované, že jedným z prvých problémov je aspoň hypotetické stanovenie jeho ťažiska, ústrednej idey, základného problému.

Prípád Webera nie je výnimočný. Veď azda jednou z najcharakteristickejších črt intelektuálneho života v 20. storočí je fakt, že väčšina podstatných myšlienkových iniciatív zostala vo fragmentárnej podobe. Nech už je pôvod tejto fragmentárnosti a nedokončenosti akýkoľvek, tieto diela kladú pred nás osobitný interpretačný problém. Tradične totiž všetky interpretačné zámery predpokladajú *jednotnosť* diela. Interpretácia mala totiž vždy aj ukázať, že čo ako je dielo diferencované alebo dokonca fragmentárne, predsa len je vždy nesené a ožiované jednotným zámerom.

Pochopiť dielo znamenalo aj explicitne pochopiť tento zámer a uviesť do vzťahu k nemu všetky časti a všetky zložky diela. Fragmentárnosť je tu potom čisto faktická a interpretácia ju prekonáva tým, že dokazuje podstatnú jednotu diela, jeho väzbu na jeden základný problém.

Interpretačné postupy ovplyvnené postmodernizmom už predpoklad jednoty diela príliš nerešpektujú. Charakterizuje ich orientácia na diskontinuity, rôznosť, vnútornú pluralitu alebo aspoň na polyfóniu. Interpretovať dielo tu vlastne znamená zbavovať ho zdania jednoty, ukázať disparitnosť všade tam, kde vidíme jednotu, nájsť diskontinuitu tam, kde sa obyčajne predpokladala kontinuita. Hľadanie jednoty je vytlačané hľadaním rôznosti.

Obidve interpretačné stratégie – hľadanie jednoty i obrana rôznosti – pri dôslednom uplatňovaní vyúsťujú do paradoxov: hľadanie jednoty sa mení na jej vnucovanie; rešpekt k rozmanitosti zbavuje dielo čara, nakoniec ho dokonca zbavuje charakteru diela. Dost' ťažko sa totiž zbaviť presvedčenia, že len tam máme do činenia s dielom, kde jeho pôvodca sleduje istý zámer, hľadá a kombinuje dostupné prostriedky, a tak svoj zámer dosahuje. Dielo je primárne niečím zámerne vytvoreným.

Weberovo dielo svojou diferencovanosťou, prelínaním sa rôznych myšlienkových motívov, hrou vysloveného a zamlčaného priami podnecuje k „postmodernistickým“ interpretáciám, k fixovaniu disparít už na rovine otázok. Čo ako je tento smer uvažovania o Weberovi lákavý, predsa vychádzame z toho, že jeho dielo je orientované jedným základným problémom, problémom povahy modernity. M. Weber sa pokúša o identifikáciu základných kvalít a charakteristík modernej západnej kultúry, pýta sa na to, ako a z čoho, pod vplyvom akých síl sa moderná kultúra formovala, pýta sa na zdroje jej vnútornej ambivalentnosti a protirečivosti, analyzuje formy, v akých sa táto vnútorná protirečivosť prejavuje.

Modernú západnú kultúru Weber považuje za formatívny prvok, za rozhodujúcu silu súčasného sveta, a osud nášho sveta je podľa neho totožný s osudom západnej kultúry. Tému o univerzálnom význame západnej kultúry Weber nepovažuje za hodnotenie. Táto kultúra nie je ani „lepšia“, ani „vyššia“ ako iné kultúry. Jej univerzálnosť nevyplýva z jej hodnoty, ale z jej produktívnosti: v dôsledku špecifických konštelácií duchovných, ekonomických a politických síl moderné a modernizované spoločnosti dostali k dispozícii viac hmotných a energetických zdrojov. S tým súvisí to, že môžeme viac, a preto sme i sami sebe väčším problémom, potrebujeme o sebe viac vedieť a otázka hodnotových orientácií je pre nás naliehavejšia.

Pojem modernity alebo modernej západnej kultúry – pre Webera tieto dva pojmy splyvajú tak svojím obsahom, ako aj rozsahom – však ani zďaleka nepatrí k tým, o ktorých môžeme povedať, že ich význam je jednoznačný, jasný a zreteľný. Weber používal dve rozdielne stratégie artikulácie tohto pojmu, dva spôsoby jeho vymedzovania.

Prvá stratégia má veľmi blízko k jednoduchej enumerácii najvýznamnejších charakteristík modernity, charakteristík, ktoré dali modernej západnej kultúre jej odlišnosť, osobitosť.

Weber zdôrazňoval, že iba na Západe sa utvorili vedy v dnes platnom význame tohto slova, vedy charakterizované systematickosťou, matematickou fundamentáciou skúsenosti, dokazovaním, racionálnym experimentovaním. Špecifickú podobu má aj západné umenie. Dôležitým momentom je štát riadený prostredníctvom kvalifikovaného úradníctva. Za najosudovejšiu moc moderného života Weber považuje kapitalizmus a kapitalistickú organizáciu práce. Kapitalizmus sa stáva osudovou mocou aj preto, že rozvoj vied a techniky, ako aj racionálnej štruktúry práva a administratívy, racionálnej organizácie sociálneho a politického života dostáva rozhodujúce impulzy od kapitalistických šancí, ktoré premiuju ich hospodársku užitočnosť.

V centre Weberovej pozornosti je analýza štruktúrnych väzieb týchto faktorov, ich postupné upevňovanie, postupné utváranie „systému“, v ktorom sa všetky jeho zložky navzájom predpokladajú a podmieňujú, ako aj analýza dôsledkov, ktoré z toho vyplývajú pre existenciálnu situáciu jednotlivca. Hlavnú pozornosť však venuje *genéze* modernity, dokazovaniu, že k najdôležitejším prvkom formujúcim moderný spôsob života patrili vždy magické a náboženské sily, predstavy o povinnostiach, ktoré vyplývali z uznania existenciálneho významu istých životných orientácií.

Podľa Webera potreba zmysluplnosti je základným motívom ľudského konania. Človek chce, aby jeho konanie malo určitý zmysel, potrebuje pocit zmysluplnosti svojho konania.

Zmysluplnosť konania nikdy nie je samozrejmom danosťou života, vždy sa získava väzbou na hodnoty, na normy. Človek žije v napätí medzi fakticitou svojho konania a normou, pričom historicky základným a najrozšírenejším médiom, v ktorom si človek sprístupňoval zmysel svojho konania, hľadal sprostredkovanie medzi fakticitou života a normami, bolo náboženstvo. Webera náboženstvo zaujíma primárne ako dejinne najúčinnější forma reglementácie života. Práve preto pokladá za vhodné hľadať dôvody zmien sociálneho konania v masovom meradle a následne potom aj inštitucionálnych štruktúr, primárne na rovine, na ktorej ľudia udeľujú zmysel svojmu konaniu.

Z antropologického hľadiska je zmysluplnosť života daná predovšetkým tým, ako sa človek vyrovnáva so svojimi želaniami. Keď fenomenológovia hovoria o prirodzenom svete alebo o svete nášho života (*Lebenswelt*), temer vždy hovoria o svete, ako sa prezentuje zmyslovému vnímaniu a intelektu. Menej už hovoria o tom, ako sa svet prezentuje nášmu konaniu, a temer nič nehovoria o tom, ako sa svet javí cez prizmu našich želaní. To je však vlastne primárna sféra našich stretávaní sa so svetom. Skutočnosť sa pre nás neutvára primárne z vnímaného ani z prakticky manipulovateľného, ale z toho, k čomu nás orientujú naše želania. Želanie samo je však vždy už zložito štruktúrovaným fenoménom. Vzťah potreby a predmetu potreby nikdy nie je jednoznačný, a už vôbec to nie je symetrický vzťah. Skôr je to – aspoň u štruktúrovanejších, „vyšších“ potrieb – tak, že predmet vyvoláva potrebu. Potreby a želania sú do značnej miery utvárané zvonku, určitým kultúrno-civilizačným prostredím.

Lež vždy sa stretávame s paradoxným javom. Potreba a želanie je vždy totiž už niečím štruktúrovaným, niečím konštituovaným, zároveň však predchádza svojim

štruktúraciám, nikdy s nimi nesplýva. Práve toto sebaoprekráčovanie želania je zdrojom stálej prítomnosti elementu magického v ľudskom vzťahu k svetu.

Mágiu Weber charakterizuje ako snahu dosiahnuť racionálne ciele iracionálnymi prostriedkami. Racionálny cieľ znamená konkrétne pozemské blaho, konkrétny úžitok (resp. škodu) pre konkrétne osoby. Iracionálne prostriedky znamenajú apeláciu na „skryté“, „neštandardné“ sily. Práve mágia je podľa Webera „prirodzeným“ postojom človeka k svetu, postojom, ktorý sa formuje spontánne. Až reflexia ako skúsenosť nás učí rozoznávať skutočné od žiadúceho. Jednotlivé kultúry sa podľa Webera odlišujú od seba tým, ako sa vyrovnávajú s dedičstvom mágie. Moderná západná kultúra redukuje magické, minimalizuje sféru jeho pôsobenia, transformuje ho na „zážitok“ alebo ho eliminuje. Svet stráca magickosť, stáva sa sférou kalkulatelného, dominantou sa stávajú kauzálne súvislosti, účelovosť zostáva – i to len podmienenou – charakteristikou výlučne individuálneho konania. Najsilnejšie impulzy k dôslednej de-magizácii sveta vyšli z judaizmu a z protestantizmu. Podstatná časť Weberovho diela je venovaná analýze procesu de-magizácie skutočnosti ako súčasť všeobecnej racionalizácie sveta.

Čo ako obmedzená je metóda enumerácie, ktorú Weber použil pri zostavovaní zoznamu základných charakteristík modernity, predsa len má významné filozofické dôsledky: upozorňuje nás na to, že určujúce sily meniace spôsoby správania v masovom meradle musíme hľadať vo sfére, kde sa konštituujú predstavy ľudí o zmysluplnom konaní. V tomto zmysle bude dôležité porovnať Weberove analýzy modernity s prístupmi M. Heideggera a M. Foucaulta, ktorí tiež zdôrazňovali význam a konštitutívnu úlohu seba-chápania a seba-interpretácie človeka v každodennosti pri výklade zlomov a obrátov vo vývoji kultúr.

Z filozofického hľadiska je oveľa zaujímavejšia druhá Weberova stratégia charakterizácie základných čŕt modernity.

Ide v nej o identifikáciu procesu, ktorý by sme mohli považovať za hybnú silu modernity. Na označenie tohto procesu Weber použil termín *racionalizácia*. Moderná kultúra znamená racionalizovanú kultúru.

Čo znamená racionalizácia? O čo v nej ide? Na tieto otázky niet jednoduchej odpovede. Weber obyčajne mimoriadne starostlivo definoval pojmy, s ktorými pracoval. Celé kapitoly v jeho historických a sociologických esejách sú často temer len zbierkami definícií. Žiaľ, neplatí to o základných pojmoch, s ktorými pracoval. Tieto pojmy objasňuje len situačne a kontextuálne. Aj to je dôvod, prečo jeho základné pojmy sú prístupné mnohým odlišným interpretáciám. Toto je i prípad pojmu racionalizácie.

Pokiaľ ide o intelektuálnu sféru, o sféru interpretácií skutočnosti, proces racionalizácie znamená posun od implicitného poznania k explicitnému, posun smerom k argumentatívnym spôsobom myslenia, smerom k systematizácii ideí a faktov. Za najtypickejší príklad racionalizácie v tomto zmysle by sme mohli považovať vývoj od mýtu k filozofii a vede, resp. vývin vedeckého myslenia. Ďalším príkladom by mohol byť vývin morálnych a právnych systémov. Treba však zdôrazniť, že pre Webera základným médiom racionalizácie nie je filozofia a veda, ale náboženstvo. Vplyv

filozofie je vždy obmedzený, len náboženstvo je schopné ovplyvniť motivačné štruktúry v masovom meradle.

Podľa Webera však racionalizácia nie je len intelektuálnym procesom; je to sila pretvárajúca všetky roviny, všetky aspekty našej existencie, nielen formy poznania a expresie, ale i formy nášho konania, naše vzťahy k sebe samým a k iným, naše inštitúcie.

V tomto širšom zmysle racionalizácia spočíva v troch druhoch *oddeľovania*, *separácie*: v oddeľovaní faktov od hodnôt, v oddeľovaní ľudí od podmienok ich existencie a nakoniec v oddeľovaní rôznych životných poriadkov.

Podľa Webera celá moderná západná kultúra je postavená na odlíšení poznania a hodnotenia. Toto odlíšenie umožnilo formovanie sa novovekej vedy a techniky, ako aj formovanie moderného štátu. Teoretické diskusie o vzťahu výrokov o faktoch a hodnotení, ako ich podnikli Hume, Kant a pozitivistí, sú len jednou zo zložiek procesu racionalizácie, ktorý oddeľuje úvahy o cieľoch od úvah o prostriedkoch.

Rozlíšenie medzi faktami a hodnotami je zdrojom sily západnej civilizácie, sily v zmysle disponovania prostriedkami. Zároveň je však toto rozlíšenie i zdrojom slabosti západnej kultúry, pretože zbavuje naše hodnoty ontologického zakotvenia. Máme k dispozícii prostriedky, nie sme si však istí, na čo ich možno použiť. Hodnoty sa stávajú ľudským výtvorom, ich „zdrojom“ je konkrétne osobné rozhodovanie, niet nijakej „objektívnej“ záruky ich hodnotnosti, ich platnosti. Ani Boh, ani príroda, ani dejiny nemôžu hrať úlohu garanta významu, ktorý pripisujeme svetu a svojmu životu, a rozličné hodnotové poriadky sveta sa dostávajú do nezmieriteľných protirečení.

Druhá skupina separácií sa týka vzťahu človeka k podmienkam jeho existencie. Človek žije vo svete svojich vlastných výtvorov, príroda sa chápe ako niečo vonkajšie, ako číry predmet spracovávanía a manipulácie.

Na proces oddeľovania človeka od podmienok jeho existencie nadväzuje séria „oddeľovaní“ už vo vnútri spoločnosti, práve týmito oddeľovaniami sa utvára moderná spoločnosť. Podstatným momentom formovania sa kapitalistického výrobného spôsobu je oddeľovanie robotníka od výrobných prostriedkov. Moderné armády sa formujú oddeľovaním vojaka od prostriedkov násilia. Moderný štát sa utvára oddeľovaním úradníka od prostriedkov administrácie a takisto inštitucionálna štruktúra modernej vedy predpokladá oddelenie vedca od prostriedkov produkcie poznania. Úradník, vojak a vedec sú „zamestnancami“, rovnako, ako sú zamestnancami robotníci.

Proces oddeľovania človeka od podmienok jeho existencie, taký typický pre modernú spoločnosť, je podstatne ambivalentným procesom. Na jednej strane práve oddeľovanie ľudí od podmienok ich existencie rozširuje sféru ľudskej slobody; práve vďaka tomuto procesu máme možnosť stať sa autonómnymi bytosťami, získavame možnosť voliť sami seba, rozhodovať o sebe. Na druhej strane však práve proces oddeľovania človeka od podmienok jeho existencie je zdrojom fenoménu, ktorý moderná filozofia opisovala termínom odcudzenie. Weber dokonca hovorí o tom, že

sloboda moderného človeka je slobodou vo vnútri železnej klietky modernej civilizácie.

Proces racionalizácie charakterizuje nielen oddeľovanie faktov od hodnôt a oddeľovanie ľudí od prírodných a inštitucionálnych podmienok ich života, tento proces vyúsťuje aj do oddeľovania jednotlivých *životných poriadkov*.

Pojem životného poriadku, resp. životných poriadkov sa postupne pre Webera stal vari najdôležitejším prvkom v jeho interpretácii existenciálnej situácie moderného človeka. Životný poriadok je v prvom rade médiom, v ktorom ustanovujeme zmysel našich životov. Štruktúra životných poriadkov je daná vzájomnou spätosťou hodnôt, noriem a pravidiel správania. A tak formy ľudských interakcií reflektujú hodnoty a normy, vytvárajú sa aj špecifické spoločenstvá, organizácie a siete, ktoré opäť posilňujú vplyv hodnôt a noriem na naše správanie.

Pojem životného poriadku odkazuje na kantovstvo. Často sa pripomína vplyv kantovstva (predovšetkým H. Rickerta) na Weberove metodologické reflexie. „Obsahovo“ sa za hlavné inšpiračné zdroje Maxa Webera považuje najčastejšie dielo K. Marxa a F. Nietzscheho. Centrálné miesto pojmu životného poriadku v neskorších Weberových textoch však ukazuje, že jeho myšlienkový vývin bol až do konca ovplyvnený novokantovstvom. Na opis všobecnej štruktúry kultúry kantovci používali podobné pojmy ako Weber. H. Rickert vo svojich prácach z dvadsiatych rokov charakterizoval kultúru ako komplex poriadkov sveta, E. Cassirer tematizoval kultúru ako komplex symbolických foriem, G. Simmel hovoril o formách alebo o objektivizáciách života.

Kantovstvo sa stalo filozofiou kultúry rekonštrukciou Kantovho pojmu formy. Novokantovstvo pochopilo formu ako vzťah medzi normou a pravidlom. Úlohou filozofie bolo analyzovať rozličné formy usporiadavania zmyslovej skúsenosti. H. Rickert zdôrazňoval, že proces usporiadavania zmyslovej skúsenosti je usmerňovaný hodnotami a hodnoty odrážajúce sa v ľudskom konaní vytvárajú poriadky sveta.

Novokantovstvo však stále ešte vychádzalo z presvedčenia, že je možná harmónia všetkých pozitívnych hodnôt. Weber už podčiarkuje disparitu, nezhodnosť hodnôt, na ktorých stavia modrná kultúra. A práve vďaka tomuto zmyslu pre disparitu našich základných hodnôt sa Weber stal vnímavým k Nietzscheho ideám. A naozaj, Weberova antropológia je synkrézou kantovských a nietzscheovských myšlienkových motívov.

Kantovského pôvodu je myšlienka, že podstatným vnútorným momentom každého ľudského konania je normativita. Človek vždy žije v napätí medzi fakticitou svojho správania a normou. Toto napätie možno redukovať, nemožno ho však eliminovať. Tak pre kantovstvo nie je *differentia specifica* ľudského správania sa *účelovosť*, ale normativita, ktorá pretvára pohyby na ľudské slobodné konanie.

Druhý motív weberovskej antropológie bol inšpirovaný F. Nietzsche. Človek je schopný žiť len v zmysluplnom svete. Hľadanie zmyslu je z dlhodobého hľadiska hlavnou hybnou silou ľudského života. Veď sa musíme vyrovnávať s náhodnosťami života, s nerovnomernou distribúciou dobra a zla, šťastia a nešťastia. Nechceme len

šťastie, chceme mať aj právo na šťastie. A nielen šťastie chce byť legitímne, to isté sa vzťahuje aj na utrpenie. Podľa Nietzscheho (a ten istý názor má aj Weber) najdôležitejšou otázkou nášho života nie je otázka ako žiť, ale prečo žiť.

Avšak hľadanie odpovede na túto otázku je v modernom svete sťažené diferenciaciou a oddeľovaním životných poriadkov. Náboženstvo, veda, ekonómia, politika, umenie... sa stali autonómnymi. Každý z týchto životných poriadkov a sfér života podlieha „imperatívu dôslednosti“, každý z nich chce byť meraný svojimi vlastnými štandardami. Niet nijakého spoločného menovateľa hodnôt, na ktorom sa tieto životné poriadky zakladajú. Sme konfrontovaní s pluralitou nezlučiteľných životných poriadkov. Čím konzistentnejšie sú tieto životné poriadky, tým ostrejšie sú napätia medzi nimi.

Weber zobrazuje konflikty medzi rôznymi životnými poriadkami, tak, ako sa odrážajú vo vzťahu k náboženstvu. Formovanie sa univerzalistických náboženstiev znamenalo konflikt so všetkými „prirodzenými“ spoločenstvami (rodina, etnikum). Univerzalistické náboženstvá sa potom dostávajú do konfliktu s ekonomikou, politikou, vedou, umením, erotickou láskou. Ako dôsledok týchto napätí náboženstvo stráca svoje privilegované postavenie ako zdroj významu. Iné životné poriadky – trh, veda, umenie... – sa stali konkurentami náboženstva. Z weberovského hľadiska totiž zdrojom zmyslu nie je náboženstvo ako také, skôr naopak, životné poriadky schopné udeľovať zmysel začínajú „hrať“ úlohu náboženstva.

Oddeľovanie životných poriadkov je teda veľmi ambivalentný proces. Na jednej strane tým získavame slobodu voľby našich hodnôt, na druhej strane však nezlučiteľnosť životných poriadkov, v ktorých žijeme, nakoniec vedie k „fragmentarizácii ľudskej duše“ a osobná identita zostáva v takomto svete vždy otvorenou otázkou.

Načrtnúť čo i len trochu podrobnejšiu typológiu ciest, ktorými si moderný človek „vyjednáva“ svoju identitu v sporoch medzi vzájomne si konkurujúcimi a vzájomne sa vylučujúcimi životnými poriadkami, je osobitným problémom. Tu môžeme načrtnúť len niekoľko typických spôsobov, ako sa vyrovnávame s disparátnosťou hodnôt, podľa ktorých sa usporiadávajú rozličné sféry nášho života.

Prvou a najčastejšou stratégiou je „reálna politika“ každodenného života, pragmatizmus veľmi často kombinovaný s ľahostajnosťou. Uzatvárame kompromisy, vyhýbame sa konfliktom, volíme nedôslednosť. Práve na takomto „životnom pragmatizme“ je založená každodennosť, práve takýto svet je Heideggerom opisovaný ako svet neautentického; svet, v ktorom určujúcimi silami sú uvravenosť, dvojznačnosť a zvedavosť.

Inou životnou stratégiou môže byť rozhodnutie žiť hodnotami výlučne jedného životného poriadku: žiť pre politiku, pre vedu, pre náboženstvo, pre lásku. Aj rozhodnutie pre takéto životné stratégie môže mať mnohohznačné podoby: na jednej strane môže byť zdrojom najvyšších cností, až svätosti, na druhej strane môže viesť k zaslepenosti, až k tomu, čo zvykneme označovať ako fachidiotizmus.

Treťou možnou cestou je únik od disparátností moderného života – či už vo forme pokusov o návrat k pred-moderným formám života, alebo úsilím o prekonanie modernity. Na nadindividuálnej rovine tu môžeme hovoriť o meta-kultúrnych

alebo meta-politických riešeniach; ide v nich o eliminovanie zdroja protirečení modernej kultúry. Max Weber bol extrémne kritický k modernite, zároveň však popieral možnosť alternatívy. Podľa jeho názoru každý pokus zásadným spôsobom „prekonať“ protirečenia modernity bude realizáciou horšej možnosti, bude znamenať vytváranie iných protirečení a nerovností, horších než, sú tie súčasné.

Je celkom možné, že Weber hyperbolizoval ambivalentnosti a protirečenia modernosti. Takisto je možné, že proces de-magizácie sveta sa rozvíja pomalšie, než Weber predpokladal. Práve tak sa pohľad na modernú kultúru na pozadí metafor „železná klietka“ či „pancier poddanskosti“ môže zdať príliš čiernym videním. A možno ani diverzifikácia moderných životných poriadkov nemusí vyústiť do nevyhnutnej disparitnosti medzi našimi základnými hodnotami. Dejiny 20. storočia však skôr nasvedčujú tomu, že Max Weber kládol dôležité otázky, úporne hľadal spôsob, ako dôstojne žiť i pri uvedomovaní si ich neriešiteľnosti.

INFORMÁCIE

Katedra spoločenských vied Fakulty ekológie Technickej univerzity vo Zvolene v spolupráci s Kultúrnym a spoločenským strediskom mesta Zvolen a Okresnou knižnicou vo Zvolene usporiada k nedožitým deväťdesiatym narodeninám Konrada Lorenza v dňoch

21. - 22. 9. 1993 na FE TU vo Zvolene sympóziu

Iniciatívy záchrany nádeje pre život

Týmto podujatím chceme osloviť odborníkov z rôznych vedných oblastí – biológov, etológov, ekológov, filozofov, politológov i ďalších – a poskytnúť im priestor pre vzájomnú komunikáciu na báze úcty k životu.

Informácie: PhDr. PETER KRCHNÁK, CSC. (KSV FE), ul. T.G.Masaryka 24, 960 53 Zvolen; tel. 0855/223 12, 238 38, 234 80, kl. 102.

MAGDALÉNA KAMENSKÁ (KSV FE), ul. T.G.Masaryka 24, 960 53 Zvolen; tel. 0855/223 12, 238 38, 234 80, kl. 103.